

MEDICINSKI ARHIV

ORGAN DRUŠTVA LJEKARA BOSNE I HERCEGOVINE

Doc. Dr. MIHAILO F. PROTIĆ

PRVI LEKAR MUSLIMAN IZ BOSNE
Dr. HADŽI MEHMED-SAMI ŠERBIĆ

GOD. IX — BR. 2

MART-APRIL — 1955

UREDNIŠTVO I ADMINISTRACIJA: SARAJEVO, BOLNIČKA ULICA 6
STAMPA: STAMPARSKI ZAVOD »VESELIN MASLEŠA« U SARAJEVU

J.U. NARODNA I UNIVERZITETSKA
BIBLIOTEKA "DERVIŠ SUŠIĆ" TUZLA

461/09/
CITIRANO
INV. 8356
POMISLENO

NARODNA BIBLIOTEKA
TUZLA
Inv. broj 0024515
Sign. 61

PROTIC M. Prvi

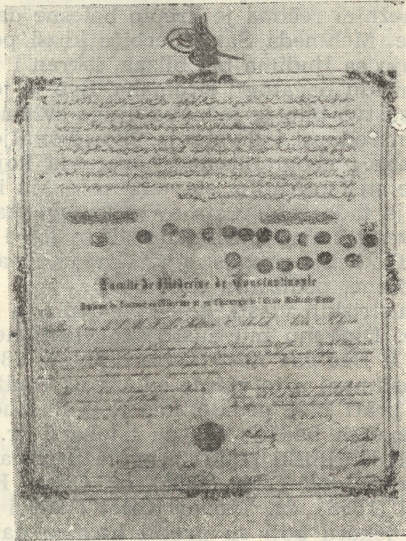
Dr. Mihailo F. Protić
Sign.

Interesantna je vest koju je izdao...
1877 godine...
stavio za lekara svornickog sandzaka sa 1000 groša plate...
Mehmed Sami koji je ove godine iz medicinske nauke u Carigradu...
ek (lekar) koji je u ovom kraju iz medicine nauke u Carigradu...
van sa zvezdarskog lekarskog sandzaka s platom od 1000 groša...
Hibetov sandzak je u ovom mestu i to je deo nekog dana...
prijestolje svoje porodice...

Doc. Dr. Mihailo F. Protić

PRVI LEKAR MUSLIMAN IZ BOSNE Dr HADŽI MEHMED-SAMI ŠERBIĆ

Prvi lekari muslimani iz Bosne su: dr. Mehmed Sami Šerbić i dr. Zarif Skender koji su medicinske studije završili u Carigradu. Posle osnivanja Vakufske bolnice u Sarajevu obojicu je poslao u Carigrad da studiraju medicinu vezir Topal Osman Paša. Zarif je kratko vreme posle završetka studija umro, a Šerbić je iz Carigrada otišao u Tuzlu gde je novembra 1918 godine umro.

Sl. 1. — Fotokopija originalne diplome, koja se nalazi kod kćerke Dr. Šerbića, Dr. Hibe Šerbić — Ramadanović

Hadži Mehmed Šerbić, poreklom iz zanatlijske porodice. Otac mu je bio kizmar. Rođen je u Sarajevu 1847 godine. Veliku ruždiju je završio u Sarajevu. Po završetku ruždije odlazi u Carigrad gde ostaje 12 godina i tu završava Medicinski fakultet 1873 godine. Tada dobiva diplomu pisanu na turskom i francuskom jeziku. Turski i francuski tekst diplome vidljiv je iz priložene slike br. 1.

Interesantna je vest koju je tadanji list »Bosna«, objavio u broju 440 od 18 novembra 1874 godine, godine kada je Šerbić postavljen za lekara zborničkog sandžaka sa 1000 groša plate.

»Mehmed Sami, koji je ove godine iz medicinske nauke u carskoj lekarskoj školi ispit položio i iz škole izišao i koji je naimenovan za građanskog ljekara Zborničkog sandžaka s platom od tisuću groša mjesečno, došao je u ovo mjesto i ići će do nekoliko dana u mjesto svog opredeljenja«.

Kako se vidi list »Bosna«, koji je u to doba izlazio u Sarajevu sa radošću notira postavljanje svog prvog lekara iz Bosne (Sl. 2).

Dolaskom u Tuzlu Šerbić preuzima svoje lekarske dužnosti te mu je prva briga, borba protivu narodnog praznovjerja i nazadnih shvatanja naroda. U ovoj svojoj borbi imao je mnogo teškoća, pa je kod neukog naroda nailazio na mnogo nerazumevanja u svojoj borbi.

U svom lekarskom pozivu bio je veoma pedantan, vredan i istrajan. Pozivima bolesnika jednako se odazivao kako danju, tako i noću, prelazeći s jednog kraja Tuzle na drugi, pomažući nevoljnim i bolesnim ukazujući im svoju stručnu lekarsku pomoć, a pored toga biranim i nežnim rečima je krepio bolesne dajući im nadu na brzo ozdravljenje. Mehmeda Sami Šerbića krasi pored ostalog i to što je u oplođenju sa ljudima bio blizak, iskren i istinoljubiv. Nije pravio razlike između bogatog i siromaha. Sve je jednako pomagao.

Njegovo prisustvo bilo je jednako drago svima pacijentima bez razlike na veru, narodnost i shvatanja. Bio je omiljen kod svih triju vera. Zbog velikog i neograničenog poverenja koje je uživao kod naroda, a koje je stekao svojim stavom, nežnošću i pažnjom prema narodu, otvorio je tada sebi vrata svih domova kada je bilo teško zbog konzervativnog stava muslimana ući u kuće i lečiti oboljelu žensku čeljad. Nikad nije propustio priliku da ženama da razne savete iz lične higijene, podizanju dece i dr.

Dolaskom Austriskih vlasti, koje nije trpio, u njegovom životu nastaju promene. Diplomom mu austrijske vlasti ne priznaju, te je primoran da ide u Beč gde nostrificira diplomu 1879 godine.

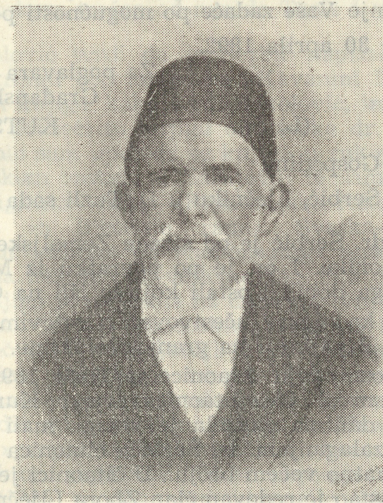
Bosanski muslimani u to vreme odlaze na Hadž u Meku. I Šerbić ih kao lekar prati 1892 godine, kao Reis ul-Hudžadž. Pre njega kao pratioci bosanskih hadžija bili su i lekari: dr. Julije Makanec (1890), dr. Justin Karlinski (1891), a posle Šerbića su bili: dr. Kobrinški (1894), dr. Rudolf Fišer (1895), dr. Oskar Hildes (1897), dr. Jakov Sajdenfeld (1898), dr. Teodor Kečet (1899 i 1900). Kakva je bila misija ovih lekara koji su pratili hadžije najbolje se vidi iz sledećeg citata: »Misija tih lekara beše teška, skopčana sa oskudicama i opasnostima, a vrlo odgovorna. Opreznosti i energiji tih lekara ima se velikim delom da zahvali što su hadžije održavane na okupu i što se zarazne bolesti nisu uvukle u Bosnu«.

Prvi lekar koji je pratio hadžije na ovom putu, kako smo naveli, bio je dr. Julije Makanec. On je umro u Džidi od neke bolesti, kako su je tada nazivali »ein typhöses Fieber«.

Odlazak u Meku praktikovali su bosanski muslimani, te je 50 do 100 i više svake godine išlo. Putovalo se preko Trsta i Carigrada.

Putovanje je bilo dosta zamorno i trajalo je oko tri nedelje dana. Zemaljska vlada u Bosni mnogo se plašila da hadžije po dolasku iz Meke ne prenesu zarazne bolesti, naročito su se plašili prenosa kuge i kolere. Hadžije su morale da zajedno putuju. Kao vođu su imali čoveka koji je dobro poznavao muslimanske zakone, a državni lekar išao je sa njima da bi ih čuvao od zaraze. Takođe je lekar imao dužnost da ih čitavog puta tamo i natrag, u slučaju bolesti leči. Zemaljska vlada je s austrijskim Lojdom sklopila ugovor o prevozu poklonika.

Mere predostrožnosti koje je Zemaljska vlada bila preduzela za vreme odlaska hadžija u Meku, da se infekcija ne bi prenela u Bosnu, bile su opravdane jer je u to doba kada su bosanski muslimani

Sl. 2. — Dr. Hadži Mehmed — Sami Šerbić

mani odlazili u Meku kuga i kolera bile su jako raširene. Epidemija kolere vladala je u Meki i Hedžasu 1881, 82, 90, 91, 93, 95, 97, dok je u Džidi 1890 godine bilo svega nekoliko slučajeva kuge. (Cit. Jeremić).

U vreme kada je Šerbić išao sa poklonicima u Meku, vladala je epidemija kuge. Dr. Jeremić navodi, da je iz Bosne otišlo na čabu 120 poklonika. Od ovog broja se kući nije vratilo 59 poklonika, jer su stradali od epidemije kuge. Stroge su bile mere koje su tada preduzimane u cilju da se epidemije ne šire, te su u tom cilju vršeni pregledi hadžija i njihovih prtljaga u El Toru, Klazimenu kod Smirne i u lazaretu sv. Bartolomeja kod Trsta, a po povratku kući vršen je pregled u Bosanskom Brodu. Dolaskom kući, hadžije su morale nekoliko dana da ostanu kod kuće, gde su bile pod prismotrom i kontrolom lekara.

Dr. Šerbić je 1892 godine pratio poklonike u Meku, pa je od strane Zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu dobio odobrenje da može putovati. To odobrenje je bilo napisano na: nemačkom, turskom i srpsko-hrvatskom jeziku. Odobrenje glasi: *Imam doznat da ih glavov putu tamo i na turski jeziku*
»Zemaljska Vlada za Bosnu i Hercegovinu
br. 37970/I

Visoko s. I. kr. zajedničko ministarstvo u Beču obnašlo Vam je povjeriti ovogodišnje vođenje bosansko-hercegovačkih muslimana-hadžija kao Reis-Ui-Hudžadž. Za legitimaciju neka izvoli Vaša blagonaklonost ovaj dekret prikazati austro-ugrskim oblastima, odnosno uredima, naročito pak savjetništvu uprave austrijskog Loyda u Trstu i c. i kr. Vicekonzulu u Džedi, koje oblasti su umoljene, da Vas u izvršavanje Vaše zadaće po mogućnosti podupiraju.

Sarajevo, dne 30 aprila 1892.

Za poglavara Zemaljske Vlade
Građanski doglavlник
KUTSCHERA

(L. S.)

Blagorodnom Gospodinu

Mehmed Sami ef. Šerbić, liječniku u D. Tuzli sada u Sarajevu.

Kako se vidi dr. Šerbić je od strane Zemaljske Vlade naimenovan da prati poklonike. I on je po povratku iz Meke dobio naziv »Hadži«, kako su ga dobili i ostali koji su išli na Čabu.

Dr. Šerbić je kao lekar učestvovao u ratovima koji su vođeni 1875-6 godine oko Bijeljine i na granicama Drine.

Učestvuje u osnivanju čitaonice u Tuzli 1891 godine. On se smatra kao njen osnivač. Ova čitaonica, zvana »Kurajet hana« (kuća čitanja), u prvim danima okupila je veoma mali broj posetioca i čitaoca. Kasnijim zalaganjem dr. Šerbića čitaonica se razvila, a posetilaca je bilo u znatno većem broju. U čitaonici je Šerbić radio sve do 1914 godine. Postao je redovan član Zbora Liječnika Kralj. Hrv. i Slovenije u Zagrebu 1 januara 1896 godine.

Pored svoje svakidašnje nimalo lake lekarske dužnosti, lečeći stanovnike Tuzle, mnogo je radio i na suzbijanju kolere. U to vreme groblje u kome su sahranjivani mrtvaci bilo je u centru grada Tuzle. On je smatrao da mu tu nije mesto, te je veoma energično radio da se ono prenese na periferiju grada. Za ondašnje shvatanje i konzervativno gledanje stanovnika Tuzle, prenošenje sahranjenih je bio veliki greh, te su se tome veoma protivili. Jedne večeri kad je Šerbić išao kući učinjen je pokušaj da ga ubiju, te je neko, verovatno od protivnika premeštanja groblja, pucao na njega, ali ga nijedan od ispaljenih metaka nije pogodio. On je i posle toga ostao dosledan svojoj zamisli te je i rečju i delom radio na tome, da se leglo zaraze ukloni iz centra grada Tuzle.

Šerbić je kod svoje kuće posedovao svoju ličnu biblioteku u kojoj je imao najviše medicinskih knjiga pisanih na arapskom i francuskom jeziku. Poznao je dobro i govorio: turski, arapski,

perziski, francuski i grčki, dok se nemačkim jezikom služio samo pomoću rečnika.

Naveli smo da je Šerbić kod naroda uživao veliki ugled kao lekar i čovek. On je imao svoj lek zvani »Šerbin iladž« (Šerbin lek), koji je bio mnogo tražen i omiljen kod naroda. U ovaj lek narod je mnogo verovao te se često upotrebljavao kod malokrvnosti i kod nemanja apetita. Recept ovog leka sastoji se od ovih lekovitih delova:

Tct. aromaticae
tinct. Chine comp.
tinct. aurantii
tinct. cinnamomii
Syr. Rubi Idaei aa 10,0
Ol. Jecoris Aselli ad 200,0.

Šerbin iladž je doskora tražen od naroda Tuzle i okoline.

Osman Sokolović tvrdi da je Šerbić napisao 1869 godina na turskom jeziku knjigu pod naslovom »Kavanini Džerrahin« (Zakon o hirurzima). Ova knjiga, kako tvrdi Sokolović, ima 249 strana, formata 25×17 cm. Tražeći tu knjigu od kćerke dr. Šerbića, dr. Hibe Ramadanović dobio sam uput da se knjiga u rukopisu nalazi u Centralnom Higijenskom zavodu u Sarajevu, te sam je tamo potražio i dobio. Ova knjiga nosi naziv »Prva sveska rukopisa o ranarstvu« sa podnaslovom »o liječenju rana«. Sveska-rukopisna knjiga pisana je turskim jezikom od »nepoznatog« autora. Pisana je pismom »rika«. Ima 349 strana, veličine 24×17,5 cm proširana. Sveska-rukopisna knjiga je napisana na dobrom, tvrdem papiru, novijeg je datuma, što se vidi po francuskim izrazima koje pisac upotrebljava. Prepisivač knjige je Sarajlija (dr) Mehmed Sami (Šerbo). Rukopis je završen početkom meseca Rebiulevvela godine 1285 po Hidžri (1869 naše ere). Ovo tvrđenje da Mehmed Sami nije autor ove knjige potvrdio mi je uvaženi kolega dr. Hamdija Karamehmedović koji kaže: »prepisivač Mehmed Sami pisao je ovo prije svoje promocije za doktora medicine. To se najbolje vidi ako se savni datum rukopisa (1286) sa datumom promocije (1290).

Pisanu svesku je Šerbo veoma pedantno i estetski prepisao. Pisana je savršenim slovima, sa crnim mastilom. Na početku knjige tj. na prvoj strani postoji autentični potpis »Mehmed Sami«. Knjiga je u polutvrdem povezu, ukoričena i veoma dobro očuvana.

Rukopisna knjiga podeljena je na nekoliko delova:

1. Prvo je uvod o upotrebi hirurških instrumenata. U ovom poglavlju su opisani pojedini instrumenti, zavoji i njihova upotreba na rane i povređene organe,
2. U ovom poglavlju opisuje se posteljina ranjenika,
3. Lečenje rana uopšte,
4. O zavojima za rane,
5. Način stalnog lečenja,
6. Čistoća kod lečenja rana,
7. Potrebni radovi između pojedinih previjanja,
8. Sredstva za spavanje,
9. Spajanje povređenih delova tela,

10. Sastavljanje rubova rane,
11. Vješanje i opterećenje pojedinog organa,
12. Oblozi i flasteri,
13. Uspavljujući oblozi,
14. Banjanje,
15. Ispiranje grla,
16. Prskanje pojedinih organa,
17. Injekcije i kađenje,
18. Maze,
19. Melemi i pomade,
20. Flasteri i zavoji,
22. Steznici za kilu,
23. Steznici za trbuh i ostali zavoji,
24. Fitolji i razne hirurške sprave,
25. Prženje rana.

Kako se vidi, ova knjiga je obuhvatila velika poglavlja iz hirurgije sa najpotrebnijim uputstvima kako se u pojedinim prilikama treba snaći i pomoći bolesniku, odnosno povređeniku. Ova knjiga u rukopisu je, pored ostalih knjiga koje je imao u svojoj biblioteci Mehmed Sami, bila pomoćni udžbenik, odnosno priručnik kojim se Serbić služio u svojoj svakodnevnoj teškoj lekarskoj praksi za ono vreme i one prilike pod kojima je živio i radio dr. Mehmed-Sami Serbić u Tuzli.

Dr. Mehmed-Sami Serbić je za vreme svoga života i rada, kao lekar i kulturni radnik, učinio mnogo dobra narodu Tuzle i okoline. Pored lečenja bolesnika, kako smo naveli, on je osnivač prve čitaonice u Tuzli te mu i kao njenom osnivaču narod mora i treba da oda dužno priznanje. I Serbiću narod Bosne i Hercegovine, kao i ostalim pionirima naučne medicine-lekarima, odaje puno priznanje za rad i spašavanje velikog broja bolesnika u doba okupacije od strane Austro-Ugarske.

Dr. Serbić je doživio da vidi odlazak iz Bosne »Musafira Bosne«, kako on nazivaše Austro-ugare.

U njegovoj porodici je lekarsku tradiciju nastavila kći Hiba koja je kao prva muslimanka doktorirala na Medicinskom fakultetu u Beogradu 1939 godine. Hiba je u svom lekarskom pozivu kao i njen otac: predana, savesna i čovekoljubiva. U njenoj ličnosti su se slili: čovek i lekar čovek.

ZAKLJUČAK

Dr. Mehmed Sami Serbić je prvi lekar Musliman iz Bosne. Njegovim dolaskom u Tuzlu narod dobija svoga čoveka, savesnog, istinoljubivog i istrajnog u borbi za podizanje kulture i lične higijene kod naroda. Svojim zalaganjem kao čovek i lekar učinio je mnogo dobra narodu, te se i danas, iako mnogo godina posle smrti, rado pominje i čeni. Dr. Serbić je jedan od pionira naučne medicine u Bosni, pored drugih koji kao on radiše, živiše i pomagali bolnim i nevoljnim u teškim prilikama okupacije Bosne i Hercegovine.

00245/15

Zavičajna zbirka

61

PROTIĆ M.

Prvi

614.23(497.6)

0024515

NARODNA I UNIVERZITETSKA
BIBLIOTEKA TUZLA

COBISS 0

J.U. NARODNA I UNIVERZITETSKA
BIBLIOTEKA "DERVIŠ SUŠIĆ" TUZLA